

L 9,57-62 O rozhodnutí k následování

Autor přípravy

[Petr Gallus](#)

1. První reakce

Jeden z textů, které se čtou v postním období

Jak si poradit s nesmírně tvrdými výroky ze závěru tohoto oddílu?

Jak se na dnešního člověka vztahují slova o následování, která zde Ježíš říká?

2. Text

2.1 Poznámky k některým výrazům:

v. 60: ~~rozhodnout~~ (rozhodnout, oznamovat) se v celém NZ vyskytuje pouze na třech místech, kromě L 9,60 ještě ve Sk 21,26 (Nato Pavel vzal ty muže s sebou a na druhý den se s nimi dal zasvětit. Pak šel do chrámu a oznámil, kdy se skončí očistné dny a za každého z nich bude přinesena oběť.) a v Ř 9,17 (Písmo přece říká faraonovi: Vyzdvihl jsem tě, abych na tobě ukázal svou moc a aby mé jméno bylo rozhlášeno po celé zemi.), což je citát z Ex 9,16 (...abych na tobě ukázal svou moc a aby se po celé zemi vypravovalo o mém jménu).

Důležité při tom je, že v Septuagintě se tento výraz objevuje devětkrát, z čehož se čtyřikrát vztahuje na Boží čin nebo jméno (Ex 9,16; Ž 2,7; 2Mak 3,34; Sir 43,2). Ve spojení s královstvím Božím užívá Lukáš jinde ~~rozhodnout~~ (Mt 9,2; Sk 20,25; 28,31), ~~rozhodnout~~ (Lk 18,1; 16,16) výjimečně ~~rozhodnout~~ (Sk 28,23) nebo ~~rozhodnout~~ (9,11). Všechny čtyři výrazy jsou terminologií pozdější misijní řeči a v tomto smyslu jsou pro L charakteristické.

v. 57: ~~rozhodnout~~ (rozhodnout) se v perikopě vyskytuje třikrát. Nejprve je uvedeno jakožto obrat pro následování (v. 57). Ve v. 59. je pak tato správná forma zneužita, což záhy (v. 60) Ježíš uvádí ve své výpovědi na správnou míru.

v. 58: ~~rozhodnout~~ (rozhodnout) významu "složit, sklonit" se toto sloveso objevuje kromě par Mt 8,20 ještě také u J 19,30 (...řekl: Dokonáno jest. A nakloniv hlavu, skončil).

v. 61: ~~rozhodnout~~ (rozhodnout) výskytů tohoto slovesa v NZ jsou čtyři u L (dále ještě u Mk 6,46 a v 2K 2,13), který jej používá v evangeliu ve smyslu rozloučit se (krom 9,61 ještě v. 14,33, což je také uvedeno jako Ježíšův výrok: ...kdo se nerozloučí se vším, co má, nemůže být mým učedníkem). Člověk se tedy musí se vším rozloučit, ale přitom se nesmí ani rozloučit. Fyzické rozloučení by již bylo položením ruky na pluh a ohlédnutím se zpět. Další výskyt je ve Sk 18,18.21, kde má však význam rozloučit se s bratřími.

v. 62: {{{{přih)}}} - v celém NZ pouze zde.

{{{{výhodný)}}} - další výskyty jsou L 14,35, což je výrok o soli, která pozbyla slanosti, takže se už k ničemu nehodí; dále ještě Žd 6,7.

2.2. Forma

Celá perikopa se skládá ze tří rozhovorů, těžištěm každého je Ježíšův výrok o následování a kontext obstarává pozadí pro pochopení. Nejsou uvedena žádná bližší určení místa či osob (dif. Mt 8,20), perikopa tedy má mít exemplární charakter. Žádný z výroků nemáme doložený jako kolující přísloví či mudroslovný výrok.

2.3. Dějiny tradice

H. Schürmann dovozuje, že Lukáš tuto látku našel jako úvod k vyslání sedmdesáti (10,1-12) ve sbírce Ježíšových výroků (včetně v.61n), což obojí navazuje na řeč o Janu Křtiteli (7,18-35), především na v. 7,28. V této souvislosti by pak mohla mít tato perikopa svůj Sitz im Leben jako výzva uchazečům o křest v misijním kázání, popř. ve výuce katechumenů v rané církvi. Jinou možností je, že se tyto výroky tradovaly ve sborech, z nichž vycházeli misionáři a putující kazatelé, kteří v těchto slovech nacházeli základní étos pro své povolání.

Základem perikopy jsou patrně verše 59-60, které tvoří s následujícími dvěma verši dvojici výroků (Schürmann), jimž byly předsunuty verše 57n.

Perikopa patrně prošla lukášovskou redakcí, mluví pro to jednak výrok 61n, který narozdíl od ostatních nemá paralelu, jednak některé další znaky (part. {{{{věř. 59}}}).

Neslýchaná tvrdost výroků v. 58.60.62, která nemá analogii mezi rabínskými, mudroslovnými nebo prorockými výroky, mluví pro to, že je vyslovil někdo, kdo si nárokoval autoritu větší než rabín, mudrc nebo prorok. Proto je možno tyto výroky považovat za ipsissima vox Jesu. Je tedy možné, že se tyto výroky tradovaly již v předvelikonočním kruhu apoštolů, protože byly pro jejich společenství a povolání do značné míry nosné a bylo je třeba neustále připomínat.

2.4. Kontext

Perikopa je u L zařazena do oddílu, který líčí Ježíšovu cestu do Jeruzaléma (9,51-19,44).

Předchází jí v širším kontextu jednak vyslání Dvanácti (9,1-6), kterému odpovídá bezprostředně následující vyslání sedmdesáti (10,1-12), jednak několik výroků o následování (23-27), dvě předpovědi utrpení (9,22.43b-45) a proměnění na hoře (9,28-36).

Bezprostřední kontext tvoří hněv učedníků proti samařské vesnici (9,51-56) a již uvedené vyslání sedmdesáti (10,1-12). Perikopou 9,51-56 začíná vlastní Ježíšova cesta do Jeruzaléma a hned následující dění (9,53) dává tušit, jak Ježíš v Jeruzalémě skončí. V nepříznivé situaci se učedníci neprojeví jako učedníci a dostane se jim pokárání (9,55).

Po výrocích o následování nadchází doba praxe, kdy je vysláno sedmdesát dalších učedníků po dvou do každé obce, kam má Ježíš na své cestě přijít (10,1). Z toho, co mají tito učedníci na svých cestách dělat, je zřejmé, že jsou posláni v autoritě někoho vyššího než jen proroka. Následování Krista, které vyžaduje oběti, zde přináší viditelné ovoce (10,17-20). Běda však těm, kteří následování odmítnou (10,13-16).

2.5 Synopse a narážky

Paralela u Mt 8,19-22 vykazuje řadu změn. Na prvním místě je třeba uvést, že Mt uvádí pouze první dva výroky, třetí výrok má pouze L. Mt zařazuje perikopu chronologicky mnohem dříve. L ji uvádí na počátku cesty do Jeruzaléma, Mt naopak blízko začátku Ježíšovy činnosti, záhy po kázání na hoře, v 8. kapitole, která na předchozí řeč navazuje jako plnění horského programu v konkrétních činech.

Hned scéna vypadá jinak než u L, je konkrétněji vymezená: Ježíš chce odjet z Kafarnaum lodí na druhý břeh, vše se tedy odehrává na břehu Genezaretského jezera, kde okolo Ježíše stojí velké zástupy (v. 18). Dalším matoušovským posunem je, že jsou blíže charakterizovány postavy: namísto Lukášova "kdosi" přichází k Ježíšovi zákoník, který nabízí následování. Ježíšův první výrok je beze změny. I druhý člověk vystupuje u Matouše jako "jeden z učedníků", Ježíšova odpověď se však trochu liší od lukášovské verze: Ježíš tohoto učedníka přímo vyzývá k následování, zato však nepřidává výzvu, aby šel a zvěstoval království Boží. Je zajímavé, že Mt tuto perikopu v širší souvislosti zařadil mezi několik příběhů o uzdravení a hned za ni vložil příběh o utišení bouře. Bezprostředně poté, co Ježíš naznačil, co to znamená být jeho učedníkem a následovat ho, se učedníci rozhodně jako učedníci neprojeví a na lodi zpanikaří.

Zatímco Mt třetí Lukášovo apofthegma nezná, nalezneme k němu důležitou narážku ve Starém zákoně, 1Kr 19,19-21, což je povolání Elíši Elijášem:

Odešel odtud a našel Elíšu, syna Šáfatova, jak orá. Bylo před ním dvanáct spřežení a on sám při dvanáctém. Elijáš k němu přikročil a hodil na něj svůj plášť. Elíša opustil dobytek, rozběhl se za Elijášem a řekl: "Dovol, ať políbím otce a matku. Pak půjdu za tebou." On mu řekl: "Jdi a vrať se! Nezapomeň, co jsem ti učinil." Obrátil se tedy od něho, vzal spřežení dobytčat a obětoval je. Maso uvařil na dříví z jejich jha a dal je lidu, a ti jedli. Potom vstal, šel za Elijášem a přisluhoval mu.

Toto prorocké povolání hraje důležitou roli pro výklad, především proto, že Elijáš dovoluje Elíšovi se rozloučit s otcem (v.20).

2.6. Komentář

v. 57: Ježíš se nachází na cestě obklopen svým ustanoveným kruhem učedníků, který si tak trochu říká o jakási přijímací pravidla pro ty, kteří se chtějí připojit a zvěstovat. Vážnost

situace značí její zarámování do cesty do Jeruzaléma, kde půjde o všechno. Již zde tedy lze tušit, že bude vyžadována značná připravenost a schopnost přinášet oběti. Do této situace přichází kdosi s nabídkou následování, která zní absolutně nepodmíněně: půjdu za tebou kamkoli. Následovat je šifrou pro vztah žák-učitel. Poprvé se objevuje sloveso odejít, záhy se ukáže, jaký má mít správný obsah, totiž vyjeví se, kam jít je správné.

v. 58: Ježíš ovšem přímo neodpoví (nemá také na co, protože vlastně nepředcházela žádná otázka), jeho replika se ovšem ukáže více než odpovědí, protože přesáhne první tvrzení: odkazuje na syna člověka, na pravé lidství, tedy i na osobu onoho nabízejícího se člověka. Jasně tu ukazuje na kontrast mezi svou vznešeností a svým reálným stavem. Zatímco ptákům a liškám příroda poskytuje přístřeší, lidé nic takového automaticky nedostávají. Ježíš je tady tak představen jako chudý poutník bez domova a bez přístřeší, což může vyjadřovat nejvyšší míru rezignace na majetek. Toto Ježíšovo bezdomovectví tedy nemůže být bráno jako historické faktum, nýbrž jako výraz absolutně na nic nevázané existence, která se dává k dispozici. Nezajištěnost je prvním důsledkem tohoto postoje. Toto postesknutí také lze přiřadit ještě nepřímě k předpovědím utrpení. Bezdomovectví je také důsledkem reakce okolí, které na příchod Božího království, které není na tomto světě doma, často reaguje jako na nepřátelský útok a zavírá se a brání se před ním (9,53). Ježíšův překvapivý výrok zůstává viset ve vzduchu, je prvním vrcholem, onen kdosi na něj již neodpovídá a čtenář se musí s tímto výrokem vyrovnat sám.

v. 59: V druhém případě přebírá iniciativu sám Ježíš a vyzývá jiného člověka, aby ho následoval. Činí to formou rozkazu, kterou známe i odjinud (Mk 2,14 par; J 1,43; 21,19). To ovšem není řeč rabína, který přijímá žáka. Tento člověk má ovšem v danou chvíli zrovna problém: lze předpokládat, že jeho otec právě zemřel nebo právě umírá, takže jemu jakožto synu připadá povinnost postarat se o otcův důstojný pohřeb. Situaci proto chce vyřešit tím, že požádá o odklad a připojí se až poté, co vykoná svou povinnost a otce pohřbí. Tento člověk se tedy Ježíšovi sice sám nenabízel, ale je ochoten následovat, ovšem předtím jej ještě čeká povinnost: pohřbít svého otce. Je to vlastně jediná možnost, kdy by svého otce pohřbít stihnul, protože žádné potom v dohledné době nebude a pak by již bylo pozdě. Navíc měla povinnost pohřbu takovou naléhavost, že nebylo téměř možno uvažovat jinak, než to vykonat rovnou. Bylo to také naprosto přirozené, Ježíš přece může chvilku počkat, všechno zaráz nejde. Zde podruhé se vyskytující "odejít" je ovšem posléze Ježíšem napraveno jako špatně užitě.

Exkurz o pohřbívání:

Pohřbít mrtvého platilo obecně jako přikázaná povinnost, navíc také jako skutek lásky, za

který byly slibovány zásluhy a odměna, které člověk z malé části vychutnává již na tomto světě, z hlavní části mu zůstávají pro svět budoucí.

Pohřbívání mělo několik částí, z nichž některé byly přednější než všechny ostatní běžné denní příkazy:

1. Smuteční průvod, při němž se muselo přerušit studium Tóry, práce a lidé se navzájem nesměli zdravít. To je také důvod, proč byly pohřební průvody velmi početné. Ten, kdo by se odmítl podílet na průvodu, byl vystaven dokonce hrozbě kletby. Odměnou pro toho, kdo mrtvého na poslední cestě doprovází, ho bude Hospodin za jeho skutek lásky mít v účtě.
2. Nářek nad mrtvým, k němuž patřili školení smuteční řečníci, kteří měli za úkol vzbudit u průvodu žal, neboť se věřilo, že mrtvý slyší jeho slova.
3. Vynesení mrtvolky k místu pohřbu.
4. Vlastní pohřeb, o kterém se spekulovalo, zda se děje proto, aby byl mrtvý uchráněn pohanění, nebo aby došel smíření. Předobrazem pro pohřbívání a důkazem jeho záslužnosti byl vzor samotného Boha, který pohřbil Mojžíše.

Pokud vládly takovéto představy o pohřbívání mrtvých obecně, lze si představit, jak asi úděsně muselo znít Ježíšovo následující slovo, navíc když se jednalo o vlastního otce.

(Zpracováno podle Strack-Billerbeck, Kommentar zum NT aus Talmud und Midrasch, München 1965, I, s. 487; IV, 578-592.)

v. 60: Ježíš však tomuto člověku ukazuje ještě jinou možnost uvažování: nepohřbívát vůbec. Činí to ovšem velmi provokativní a na tu dobu až urážlivou formou. Z věci, která byla tehdy jednou z nejvýznamnějších a nejzávažnějších, činí kdyby jen postranní záležitost! ale pro ty, kteří ho následují, dokonce věc zcela bezvýznamnou, náležející těm, kteří nepochopili, neuvěřili, kteří nepřijali Ježíšovu zvěst o království, kteří jsou duchovně mrtví. Ti ať pohřbívají fyzicky mrtvé. Tak tvrdé slovo bylo těžko snést, ovšem reakce onoho dotyčného zase není uvedena.

Snad každého tehdejšího žida to muselo vyprovokovat, musela to pro něj být forma nejvyššího rouhání. Tento výrok se ovšem naprosto liší od výroků rabínských či mudroslovných. Takový požadavek se rozhodně nemůže vyskytnout ve vztahu učitel-žák, je to požadavek absolutní, což by si učitel ke svým žákům těžko dovolil. Dochází zde k radikálnímu charismaticko-eschatologickému vyostření Tóry, které si ovšem nemůže dovolit jen tak někdo, ale pouze ten, který je s to Tóru naplnit a provést průlom eschatologického času, pouze Mesiáš, pouze Kristus, který směřuje do Jeruzaléma, kde nepůjde jen o jeho život, ale o život celého lidstva všech dob. Takový požadavek se blíží způsobu, jakým ve Starém zákoně Bůh požadoval od svých proroků poslušnost vzhledem k ohlašování blížícího se soudu (např. Ez 24,15-24; Jr 16,5nn).

Ježíš k tomu dodává: Ale ty jdi a zvěstuj království nebeské. Zde je jeho korekce předchozího "odejít": nikoli zpět domů, ale za ním. Tato odpověď má stejnou strukturu jako předchozí žádost. Ve srovnání s tím, co Ježíš odmítl, ovšem tento požadavek na první poslech vyznívá téměř jako směšný. Poněkud jednostranné zdůraznění pouze zvěstování (např. Mk 3,14 uvádí plnější verzi) jakožto náplň následování dává tušit lukášovskou vsuvku (Mt by pak snad zachoval původní verzi). Máme tu tedy před sebou obrácené pořadí hodnot: eschatologie je na prvním místě, obráceně, než to všichni cítí. Následování Ježíše znamená zvěstovat království Boží, což má bezodkladnou přednost před všemi povinnostmi Tóry. Nejde již o povinnosti týkající se mě a mé osoby, ale o povinnost absolutní, totiž o zvěstování, které je zde navíc předjímkou nadcházející misie (10,1-12). Ježíš nechtěl relativizovat pohřbívání jako takové, dává ovšem důrazně najevo, že jsou situace, kdy i to, co považujeme za přední, může být naléhavostí Božího díla odsunuto stranou.

v. 61-62: Třetí výrok je do značné míry vystavěn podobně jako druhý. Tiše se patrně předpokládá, že před výpovědí onoho jiného člověka zazněla výzva k následování. I tento člověk žádá Ježíše o výjimku, znovu se zde objevuje přitakání k následování, ale "pod jednou podmínkou".

Celé toto dvojverší vykazuje nápadnou podobnost s povoláním Eliši v 1Kr 19,19nn (text viz výše), kde prorok Eliáš Elišovi dovolil, když ho povolává přímo od pluhu v brázdě, aby se šel rozloučit s otcem. Narozdíl od něj ovšem Ježíš svému potenciálnímu učedníku tuto možnost upírá. Musí zde tedy mluvit někdo, kdo je více než prorok a kdo tedy může také více než prorok požadovat. To také vrhá lepší světlo zpět na v. 60, který je tím zpětně srozumitelnější. Ježíš zde odmítá kteréhokoli člověka rozhodnutého k následování, který ještě myslí zpět na to, co chce opustit, pro což jsou rodiče a nejbližší příbuzní nejlepším typem. Je to trochu paradoxní situace člověka, který opouští Ježíše, aby mohl jít opustit své blízké. Že následování zahrnuje také opuštění rodiny, známe i odjinud (Mk 1,20; 10,28nn; L 14,26). Ježíš zde vyhláší tvrdé požadavky, je ovšem nutno si uvědomit, z jaké autority to činí (nedlouho po proměnění na hoře!). V jeho situaci to bylo naprosto relevantní, protože to byly chvíle, kdy šlo o všechno, chvíle svým způsobem neopakovatelné. Eschatologická naléhavost následování mu dává primát přede vším ostatním, jindy naléhavým a nutným děním.

3. Teologická témata

Vše se točí okolo následování Ježíše, které vyžaduje oběti. Nelze se mu věnovat jen napůl, je nutno k němu soustředit všechny své síly a všeho ostatního se vzdát. Jakmile přijde taková výzva, má bezodkladnou platnost, protože je vyhlášena z autority Boží, protože jde o přímou spolupráci na Božím díle spásy. Následování, do kterého je vyprávění zasazeno, bylo

naprosto jedinečné a nikdy se opakovat nebude, bylo to následování pozemského Ježíše. Církev pak, když tato slova četla a předávala, vztáhla je na následování zmrtevýchvstalého Krista (schválně rozlišuji tato dvě jména, ovšem s bezprostřední připomínkou, že se jedná o jednu a tutéž osobu, Ježíše Krista, který byl vždy obojím zároveň).

4. Dnešní pohled na tento text

Dnes je odlišná situace v tom, že již "neznáme Krista podle těla", proto se naléhavost výzvy k následování zdá být mnohem slabší. V takové radikální podobě, jak ji předkládá Písmo, se ní naprosto převážná většina z nás nikdy nesetká. Má tedy ještě nějakou relevanci?

Nelze tvrdit, že bychom se dnes nesnažili Krista následovat, ovšem právě ta převážná většina z nás jej nenásleduje bezprostředně, totiž v důsledku přímého Božího povolání. Právě ovšem v neustále otevřené možnosti tohoto bezodkladného povolání Božího tkví ústřední bod našeho následování. Nejsme většinou nuceni opouštět své rodiny a pálit za sebou mosty, a přesto jsme s to následovat. Bezprostřední Boží povolání však může přijít kdykoli, a naše následování musí být proto neustále připraveno se všeho vzdát pro dílo Boží. Proti neustále otevřené možnosti přímého povolání tu musí stát neustálá připravenost k okamžitému opuštění všeho. Lze tedy rozlišit dva stupně následování: následování v běžném životě a následování v důsledku přímého povolání. To první máme před sebou jako křesťané všichni, to druhé se týká podle úradku Božího jím speciálně vybraných a povolanych, kterými se ovšem můžeme stát všichni.

5. Podněty pro kázání

Tehdejší situace:

Ježíšovo bezprostřední povolání k následování (neopakovatelná historická situace):

Ježíšova autorita (více než prorok)

co to znamenalo následovat Ježíše (opuštění všeho, zpretrhání vztahů)

o co šlo při následování pozemského Ježíše (o Boží dílo, totiž záchranu člověka)

Dnešní situace:

všichni jsme povoláni, ale málokdo "zavolán" (povolán bezprostředně)

co obnáší následování v běžném životě (naplněný "běžný život" na prvním místě)

bezprostřední povolání Bohem:

radikální změna života i priorit ("neběžný život", tedy bezprostřední následování, přímá účast na Božím díle spásy na prvním místě)

neustálá připravenost na Boží bezprostřední povolání

